ΟΙ ΝΑΥΤΙΚΟΙ ΜΑΣ ΗΡΩΕΣ

ΟΙ ΤΣΑΜΑΔΟΙ

Ἀπὸ τοὺς θαλασσομάχους τῆς Ὕδρας. Ὁ Ἀναστάσης Τσαμαδὸς καὶ ἡ μάχη τῆς Σφακτηρίας. Μιὰ δραματικὴ σκηνὴ στὸν «Ἄρη». Τὸ ἀπελπισμένο ναυτόπουλο. Ὁ θάνατος τοῦ καπετὰν Ἀναστάση. Ὁ Μητρομιχάλης Τσαμαδὸς στὴ Συνέλευσι τῶν Ὑδραίων. Ἡ τελευταία του θυσία. Ἡ τραγωδία τοῦ Λαζάρου Τσαμαδοῦ, κτλ.

Οἱ Τσαμαδοὶ εἶνε μιὰ ἀπὸ τὶς ἱστορικώτερες Ἑλληνικὲς οἰκογένειες. Ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ ἐπίσημους ἦταν ὁ Ἀναστάσης Τσαμαδός, ὁ ὁποῖος γεννήθηκε στὴν Ὕδρα, στὸ 1772. Ἀπὸ μικρὸς μπῆκε στὴ καράβια καὶ μὲ τὸν καιρὸ ἀτόχτησε φήμη τολμηροῦ καὶ ἐπιδέξιου θαλασσοτόρου.

Ὅταν κηρύχτηκε ἡ Ἐπανάστασις, ὁ Ἀναστάσης Τσαμαδός, κυβερνῶντας τὸ πλοῖο του «Ἄρης», τάχθηκε ἐπὸ τὶς διαταγὲς τοῦ Ναυάρχου Ἀνδρ. Μιαούλη, ἔλαβε μέρος σὲ πολλὲς ναυμαχίες καὶ πρὸ πάντων στὶς ναυμαχίες τοῦ 1824 καὶ 1825, ἐναντίον τῶν Αἰγυπτίων, γιὰ νὰ παρεμποδίσουν τὴν ἀπόβασί τους στὴ Σάμο καὶ στὴν Πελοπόννησο.

Ἐν τούτοις, ὁ Ἰμπραὴμ πασᾶς κατώρθωσε ν' ἀποβιβάση τὸ στρατεύματά του στὴν Πελοπόννησο καὶ τότε — στὶς 26 Ἀπριλίου 1825 — χίλιοι Ἕλληνες, μὲ ἀρχηγοὺς τὸ Μαυροκορδάτο, τὸ γέρο Ἀναγνωσταρᾶ, τὸ Σταῦρο Σαχίνη, τὸ Δημήτριο Σαχτούρη, βγῆκαν στὸ νησάκι Σφακτηρία, γιὰ ν' ἀντισταθοῦν ἐναντίον του, μαζὺ μὲ λίγους φιλέλληνες...

Μαζύ τους βγῆκε, ἀπὸ τὸ πλοῖο του, τὸν «Ἄρη», καὶ ὁ Τσαμαδὸς μὲ λίγα ἀλλὰ διαλεχτὰ παλληκάρια του. Ἀμέσως ὅμως οἱ Τουρκοαιγύπτιοι τοὺς ἐκύκλωσαν μὲ 34 πλοῖα, ἔκαναν ἀπόβασι καὶ τοὺς ἐπετέθησαν μὲ τρομερὴ ὁρμή.

Ἡ μάχη στάθηκε ἄγρια, φονική. Τρακόσιοι πενῆντα Ἕλληνες ἔπεσαν νεκροὶ καὶ μαζὺ μ' αὐτοὺς ὁ Ἀναγνωσταρᾶς, ὁ Σαχίνης καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐπιφανεστέρους φιλέλληνες, ὁ περίφημος Πεδεμοντέζος κόμης Σαντόρε Σανταρόζας, γενναῖα πολεμῶντας μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι. Διακόσιοι Ἕλληνες ἔπεσαν αἰχμάλωτοι στὰ χέρια τῶν Αἰγυπτίων καὶ οἱ λοιποί, περίπου 500, κατώρθωσαν νὰ ξεφύγουν στὴν ἀπέναντι στεριά, ἀπὸ τὴν ὁποία τοὺς ἐχώριζε ἕνας στενώτατος πορθμός.

Τότε συνέβη τὸ ἀκόλουθο δραματικὸ ἐπεισόδιο:

Οἱ ναῦτες τοῦ «Ἄρη» — ὅσοι δηλαδὴ εἶχαν μείνει μέσα στὸ καράβι — βλέποντας ὅτι ἡ Σφακτηρία ἐκυριεύτηκε ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, συλλογίστηκαν ὅτι ὁ καπετάνιος τους ἢ εἶχε ξεφύγει μὲ τοὺς ἄλλους Ἕλληνες στὴν ἀπέναντι Πελοποννησιακὴ στεριά, ἢ εἶχε σκοτωθεῖ. Ὅπως κ' ἂν εἶχε τὸ πρᾶγμα, αὐτοὶ ἔπρεπε νὰ κάνουν ἀμέσως πανιά, νὰ γλυτώσουν τὸ καράβι, νὰ μὴν τὸ σκλαβώσουν οἱ Ἀράπηδες!...

Στὸ λιμάνι τοῦ Ναυαρίνου βούζαν τὰ κανόνια, κ' ὁ Θάνατος ἠθέριζε ζωές!...

Οἱ Ὑδραῖοι ναῦτες ἀνέβασαν τότε τὸ εἰκόνισμα τοῦ Ἅη Νικόλα στὸ κατάστρωμα κ' ἕνας Ὑδραῖος παπᾶς, ποὺ ἦταν μέσα, ἐδιάβασε παρακλήσεις στὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο. Ἔπειτα, οἱ εὐλαβηταὶ θαλασσινοὶ ἀσπάστηκαν τὸ εἰκόνισμα καὶ σ' ἕνα δίσκο ἔρριξε καθένας χρήματα, γιὰ ν' ἀσημώσουν τὸ εἰκόνισμα ἅμα θὰ ἔφταναν, μὲ τὸ καλὸ στὸ νησί τους. Ἕνας ναύτης, ρίχνοντας τὸ τάμα του, εἶπε:

— Ἅη Νικόλα μου, ἂν δὲν μᾶς γλυτώσεις, θὰ χαθῆς κ' ἐσύ!...

Ἔπειτα φίλησαν ὁ ἕνας τὸν ἄλλο, λέγοντας:

— Παιδιά, καλὴ ψυχή! Καλὴ ἀντάμωση στὸν ἄλλον κόσμο...

Ὁ παπᾶς ἐξακολουθοῦσε νὰ διαβάζη τὶς προσευχές του. Καὶ γύρω ἀπὸ τὸ Ὑδραῖικο καράβι πέφτανε τὰ βόλια, χαθάζι!...

Ὅλοι, μὲ τὴν ψυχὴ δυναμωμένη ἀπὸ τὴν Πίστι, μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι ἑτοιμάζονταν νὰ πουλήσουν ἀκριβὰ τὴ ζωή τους...

Ἐξαφνα, στὴν κρίσιμη ἐκείνη στιγμή, ὁ μοῦτσος τοῦ καραβιοῦ — ἕνα παιδάκι 10 χρονῶν — πετιέται στὴ μέση καὶ φωνάζει:

— Σταθῆτε, μωρέ! Τί τήνε θέλουμε τὴ ζωή μας, ἀφοῦ ὁ καπετάνιος μας χάθηκε! Νὰ πεθάνουμε καλύτερα!...

Καὶ ἁρπάζοντας ἀπὸ τὸ εἰκόνισμα τὴν ἀναμμένη καντηλήθρα, ἔτρεξε νὰ κατεβῆ στὸ ἀμπάρι, νὰ βάλη φωτιὰ στὴν πυρωτιδαποθήκη καὶ νὰ τινάξη τὸ καράβι στὸν ἀέρα!...

— Μωρέ, εἶσαι μουγλός!... τοῦ φώναξαν οἱ ναῦτες καὶ πρόφταισαν καὶ τοῦ ἅρπαξαν τὴ φωτιὰ ἀπὸ τὸ χέρι. Ἀμέσως ὅμως τὸν ἔδεσαν γιὰ κάθε ἐνδεχόμενο.

Καὶ ἐνῶ τὸ καράβι κινοῦσε γιὰ τὴν ἀποφασιστικὴ ἔξοδο ἀπὸ τὸν κόκλο ἐκεῖνο τῆς φωτιᾶς καὶ τοῦ Θανάτου, τὸ ἡρωϊκὸ παιδί, δεμένο στὸ κατάρτι, ἔκλαιγε, ἔκλαιγε ἀπαρηγόρητο γιὰ τὸ χαμὸ τοῦ ἀγαπημένου του καπετάνιου... Φαίνεται ὅτι ἡ ἀθῶα παιδική του ψυχὴ εἶχε προμαντέψει τὸ θάνατο τοῦ Ἀναστάση Τσαμαδοῦ, ὁ ὁποῖος ἦταν γραφτὸ νὰ μὴν ξαναγιρίση πειὰ στὰ χώματα τῆς Ὕδρας. Εἶχε σκοτωθεῖ στὸ πλευρὸ τοῦ Ἰταλοῦ φιλέλληνος.

***

Ἄλλος Τσαμαδός, ὁ Δημήτριος—Μιχαὴλ (γι' αὐτὸ οἱ Ὑδραῖοι τὸν ὠνόμαζαν καὶ Μητρομιχάλη) ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς γεροντότερους, ἀλλὰ καὶ τοὺς πλουσιώτερους τῆς Ὕδρας. Αὐτὸς ἔδωσε πολλὰ γιὰ τὸν Ἱερὸν Ἀγῶνα, ἐπειδὴ ὅμως ἔπαθε καὶ διάφορα ἐμπορικὰ ἀτυχήματα, ἔμεινε στὸ τέλος χωρὶς μετρητὰ καὶ μ' ἕνα μόνο καράβι.

Ἐν τούτοις, ὅλοι τὸν ἐνόμιζαν φιλάργυρο καὶ ὅτι κρύβει τὴν περιουσία του γιὰ νὰ μὴν ὑποστῆ θυσίες.

Ὅταν, κατὰ τὸ Μάρτη τοῦ 1825 παρουσιάστηκε ἀνάγκη νὰ ξεκινήση ἀμέσως ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος ἐναντίον τοῦ Τουρκικοῦ, μαζεύτηκαν οἱ νοικοκυραῖοι τῆς Ὕδρας στὸ ἱστορικὸ Μοναστῆρι τοῦ νησιοῦ κι' ἀποφάσισαν νὰ συνεισφέρουν καὶ τὰ τελευταῖα τάλληρά τους γιὰ τὸν ἐφοδιασμὸ τῶν πλοίων.

Ὁ Λάζαρος Κουντουριώτης ἔκανε τὸν κατάλογο τῆς συνεισφορᾶς καὶ ὥρισε νὰ πληρώση ὁ Μητρομιχάλης Τσαμαδὸς τέσσερες χιλιάδες τάλληρα. Ἅμα τὄκουσε ὁ γέρως, σηκώθηκε καὶ μὲ συγκινημένη, ἀλλὰ σταθερὴ φωνή, εἶπε:

— Ἀδελφοί! τάλληρα πειὰ δὲν μοῦ ἔμειναν, γιατὶ ὅσα εἶχα τὰ ἔδεψα. Ἔχω ὅμως ἀκόμη τὴ ζωή μου. Τὴ δίνω κι' αὐτή: Θὰ μπῶ στὸ καράβι μου ναύτης!

Καὶ μετὰ τὰ λόγια αὐτά, ὁ γέρω-νοικοκύρης τῆς Ὕδρας φόρεσε τὸ φέσι του καὶ ξεκίνησε μὲ τρεμάμενα πόδια ἀπὸ τὰ γεράματα — νὰ κατεβῆ στὸ λιμάνι, νὰ μπαρκαρίστῆ στὸ καράβι του.

Ὁ γέρω-Τσαμαδὸς ἔζησε καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσι τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ πέθανε πάμφτωχος στὶς 31 Ὀκτωβρίου 1835. Γιὰ νὰ τὸν θάψουν, οἱ συγγενεῖς του ἀναγκάστηκαν νὰ βγάλουν δίσκο. Ἔβαλαν σ' ἕνα πιάτο δυὸ κεράκια σταυρωτά, λίγο λιβάνι καὶ γύριζαν τὰ μαγαζιὰ τοῦ νησιοῦ, λέγοντας:

— Κάμετε ἕνα ψυχικό, γιὰ νὰ θάψουμε τὸ συχωρεμένο τὸν καπετὰν Μητρομιχάλη τὸν Τσαμαδό!

Καὶ ὅσοι εἶχαν τότε κατηγορήσει τὸν Τσαμαδὸ γιὰ φιλαργυρία, μετανοοῦσαν κι' ἔδιναν κάτι γιὰ νὰ γίνη ἡ κηδεία τοῦ ἄλλοτε ἄρχοντα τῆς Ὕδρας, ποὺ εἶχε ξοδέψει 150 χιλιάδες τάλληρα γιὰ τὴν Ἰδέα τῆς ἀπελευθερώσεως!

Ὁ γυιὸς τοῦ Μητρομιχάλη, Λάζαρος Τσαμαδός, ἦρθε στὰς Ἀθήνας γιὰ νὰ ζητήση περίθαλψι ἀπὸ τὴν Κυβέρνησι. Ἔμεινε λίγον καιρό, χτύπησε πολλὲς πόρτες, παρακάλεσε, ἀλλὰ ματαίως. Ὅπως λέει ὁ Ποιητής, *«δὲν εἶν' εὔκολες ἡ θύρες σὰν ἡ χρεία τὶς κουρταλεῖ»*.

Κι' ἔτσι ὁ Λάζαρος Τσαμαδός, ἀπελπισμένος, μὴν ἔχοντας οὔτε πεντάρα πειά, κατέβηκε πεζῆ στὸν Πειραιᾶ, γιατὶ δὲν εἶχε νὰ πληρώση ναῦλο. Ἕνα Ὑδραῖικο καΐκι τὸν πῆρε, τὸν πῆγε δωρεὰν στὸ νησί, ἀλλ' ὁ γυιὸς τοῦ γενναίου προμάχου εἶχε πάρει κατάκαρδα τὶς περιφρονήσεις ποὺ ἐδοκίμασε στὴν πρωτεύουσα. Καὶ ἔδωσε ὁ ἴδιος τέλος στὴ ζωή του... Ἡ αὐτοκτονία του ἐσυγκίνησε πολλούς. Ὁ Ὄθων καὶ ἡ Ἀμαλία ἐξέφρασαν τὴ στενοχωρία τους. Καὶ ἡ ἐφημερίδες τοῦ 1836 ἔγραψαν πολλὰ γιὰ τὴν τραγωδία αὐτή...

Ὁ Ἀναστάσης Τσαμαδός.

ΣΤΙΧΟΙ

ΒΡΥΣΟΥΛΑ

Βρυσοῦλα στοῦ σπιτιοῦ μας τὴν αὐλή,
μὴν καρτερᾶς τὸ στόμα μου στὸ στόμα σου νὰ γείρη
καὶ τὸ νεράκι σου νὰ πιῶ. Συντρίμματα ἔγινε
τὸ κρουσταλλένιο μου ποὺ γνώριζες ποτῆρι.

Πῶς τὸ νεράκι σου νὰ πιῶ; Τὰ χέρια μου εἶν' ἀκά-
(θαρτα
καὶ τέτοια φλόγα κατακαίει τὸ στόμα μου τὸ πλάνο,
ποὺ τρέμω μήπως, φέρνοντας τὰ χείλη μου στὰ χεί-
(λη σου
καὶ τὴ δροσοῦλα σου, βρυσοῦλα, τὴ μαράνω...

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ